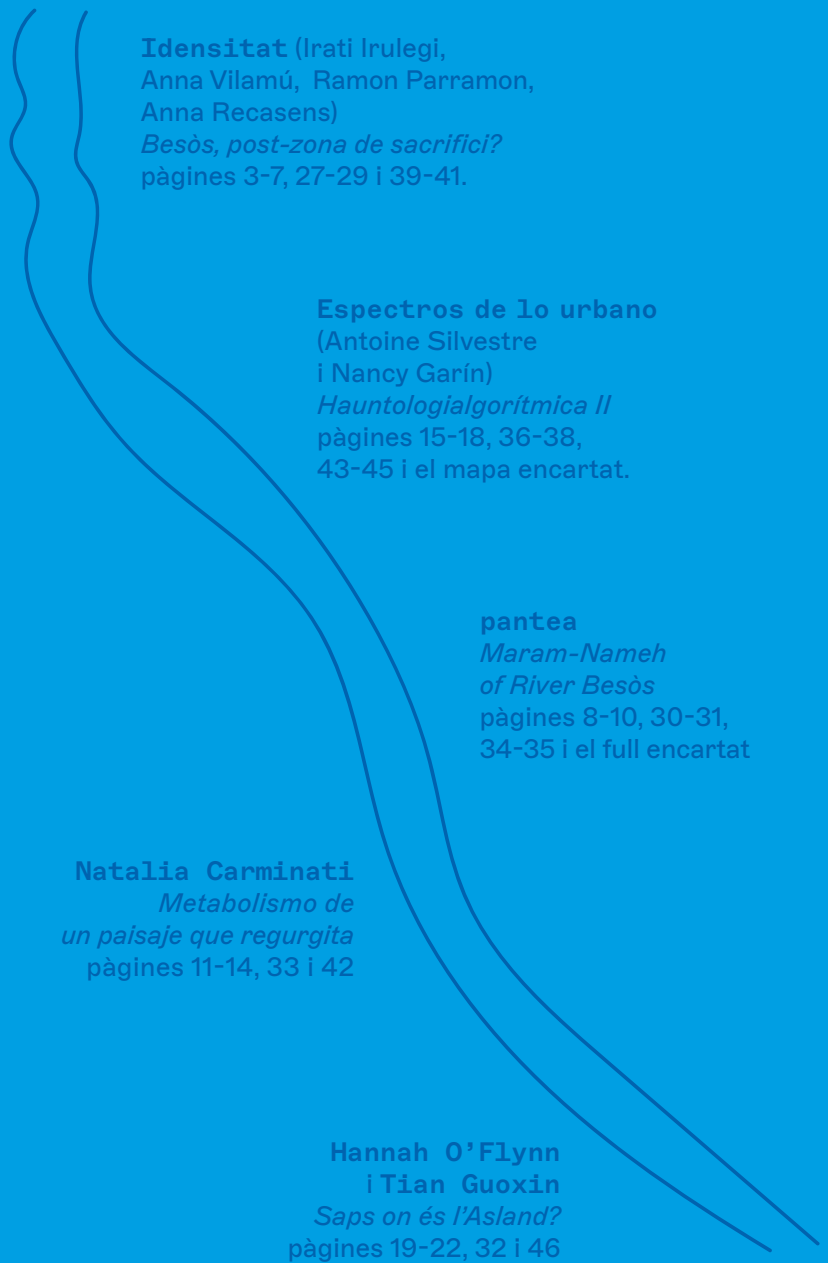
BESÒS,
POST-ZONA DE SACRIFICI?

PASSEJADA PERFORMATIVA
PEL RIU

PROJECTE D'IDENSITAT
EN EL MARC DE SIT-PLU

Idensitat (Irati Irulegi,
Anna Vilamú, Ramon Parramon,
Anna Recasens)
Besòs, post-zona de sacrifici?
pàgines 3-7, 27-29 i 39-41.

Espectros de lo urbano
(Antoine Silvestre
i Nancy Garín)
Hauntologialgorítmica II
pàgines 15-18, 36-38,
43-45 i el mapa encartat.

pantea
Maram-Nameh
of River Besòs
pàgines 8-10, 30-31,
34-35 i el full encartat

Natalia Carminati
Metabolismo de
un paisaje que regurgita
pàgines 11-14, 33 i 42

Hannah O'Flynn
i **Tian Guoxin**
Saps on és l'Asland?
pàgines 19-22, 32 i 46

BESÒS, POST-ZONA DE SACRIFICI?

La passejada performativa inclou un seguit de gestos activats per quatre propostes artístiques convidades per **Idensitat**, dins del projecte europeu **SIT PLU –Situated Creative Practices for the Pluriverse–**, que aborda reptes socioecològics mitjançant la investigació interdisciplinària i les intervencions artístiques en contextos específics.

Idensitat –per **SIT PLU**– ha proposat el concepte de *«zona de sacrifici»* com a marc de treball desenvolupat a través de dues residències artístiques i dos programes públics, desenvolupats entre el 2026 i el 2027.

«*Zona de sacrifici*» és un concepte que s'ha construït en múltiples fases. Originàriament en la gestió de les terres i els ramats dels contextos angloparlants, que per sobreexplotació, patien danys ecològics. De manera estratègica, es sacrificava una part per a protegir-ne una altra de molt més gran. Posteriorment l'administració nord-americana la va utilitzar per a batejar zones greument contaminades per la mineria de carbó, d'urani, de les refineries i les proves nuclears. Ben aviat, però, aquesta noció es va anar desplaçant fins a esdevenir

una categoria estructural de l'extractivisme arreu del món, i sobretot al Sud Global, on avui es concentren gran part de les zones de sacrifici planetàries. Un llenguatge burocràtic que assumia, sense embuts, que hi havia territoris —i vides que hi habitaven— que podien ser sacrificats en nom del creixement i del progrés econòmic.

A finals dels anys setanta i vuitanta el terme es transforma i s'enriqueix a través de la seva apropiació per moviments socials, indígenes i de justícia ambiental, en referència al tractament extractivista de la terra en nom del "desenvolupament". Des dels anys noranta, *«zona de sacrifici»* esdevé així una formulació central de l'ecologia política convertint-se en les dècades següents en una potent eina crítica per denunciar la injustícia ambiental i la distribució desigual dels danys ecològics i socials[1].

Avui el concepte no només anomena la contaminació d'un territori concret, sinó la lògica mateixa que reparteix de manera desigual els beneficis i els costos del desenvolupament arreu del món. El capitalisme assenta part de les seves bases en l'alienació de les persones i les coses, convertides en "recursos" acumulables i desplaçables dels seus mons cap a altres, obviant la interrelació i la interdependència de tot allò que conviu en un mateix territori. Un extractivisme de "recursos" finits que posa de manifest les relacions de poder tant a escala local com global, entre territoris i persones, i que són resultat de decisions estructurals: polítiques urbanes, benefici econòmic, dinàmiques de mobilitat i desigualtats ambientals que configuren el paisatge i les formes de vida que hi són possibles. Una *zona de sacrifici* conté en si mateixa un

[1] Per a més informació sobre aquest concepte veure: Juskus, R. (2023). *Sacrifice Zones. A Genealogy and Analysis of an Environmental Justice Concept.* Environmental Humanities, 15 (1):3–24. https://doi.org/10.1215/22011919-10216129

significat polisèmic, ja que es pot referir tant a la denúncia de la victimització com a la reivindicació de la vida i el territori.

A les àrees urbanes de la Barcelona metropolitana, aquesta lògica pren una forma pròpia: espais que ja no exerceixen la funció per a la qual van ser pensats però que tampoc desapareixen del tot. Territoris que transformats, o en vies de transformació, encara retenen en la seva memòria els sacrificis viscuts.

Anteriorment, des d'**Idensitat** vàrem construir el concepte *«espais zombi»*, referit no únicament a aquells espais abandonats o degradats, sinó a aquelles configuracions urbanes que es mantenen vives, però que funcionen de manera desencaixada respecte dels projectes, les expectatives o els relats que els havien preconfigurat. L'*«espai zombi»* era i és, alhora, una eina conceptual per identificar aquells llocs on es fan visibles les tensions entre planificació, especulació, memòria, vida quotidiana, interrelacions i capacitat d'autoorganització social. Tot això ressona amb les *«zones de sacrifici»*, enteses aquestes com llocs en que es concentren danys ambientals i socials desproporcionats, i són el resultat de decisions polítiques, econòmiques i socials, que s'han produït sense el consentiment de les persones que hi habiten. La diferència principal és que l'*«espai zombi»* descriu una condició temporal, inconclusa i liminal, situada en un estat de transició entre persistència i desaparició; mentre que la *«zona de sacrifici»* posa l'accent en les relacions de poder que produeixen la injustícia ambiental, però també en la possibilitat de resignificar i transformar els territoris afectats.

Considerem que actualment el riu Besòs és un organisme viu, un ecosistema restaurat, que conserva la memòria d'un passat no massa llunyà que clarament podem identificar com a zona de sacrifici. *És el Besòs una post-zona de sacrifici?*

EL CURS DEL RIU BESÒS

La proliferació d'indústries al llarg del curs del riu Besòs, l'edificació desmesurada de barris a l'entorn de la seva llera, l'abocament no regulat d'afluents sense tractar, i la manca d'infraestructures de sanejament van ser les principals causes de la contaminació del riu, que va assolir alts nivells de matèria orgànica, contaminants industrials i substàncies tòxiques en les dècades dels 70 i 80. Aquestes condicions van fer que el riu i el seu entorn esdevinguessin perifèrics, invisibles, aïllats, desatesos i desconnectats de l'ideal de ciutat.

Un procés de regeneració i reactivació, impulsat per la pressió ciutadana i executat a través d'un pla institucional, va aconseguir revertir la degradació del riu, recuperant-lo com a zona verda, espai de valor mediambiental sostenible per a la ciutat i lloc d'una renovada activitat comunitària i d'interacció social amb la natura. La degradació i la renovació no constitueixen fases completament separades, sinó processos que sovint conviuen. És en aquesta coexistència inestable on emergeixen noves formes d'habitar el territori i on es fan visibles les tensions entre els paisatges postindustrials, les pràctiques de reparació ecològica i les aspiracions de justícia ambiental.

En aquest context, considerem que la pràctica artística pot pensar i qüestionar la transició d'espais com aquest, cristal·litzant i provocant l'aparició d'un espai intermedi, obrint un espai que en molts casos és efímer i fins i tot momentani, però que pot propiciar el qüestionar, modificar o flexibilitzar estructures rígides.

El riu Besòs pot ser interpretat com una antiga zona de sacrifici del context metropolità, però que en la història recent es mostra com el fruit d'un procés de transició vers una

restauració ecològica i la creació d'un nou espai públic que estimula a l'apropiació tant per part de múltiples espècies com de la ciutadania. Un procés encara no finalitzat, sotmès a la fragilitat derivada del creixement urbà, la pressió especulativa i l'herència d'un territori marcat per la desigualtat i la marginació social.

Què vol dir, doncs, habitar una post-zona de sacrifici avui? Quins processos romanen invisibles, i per a qui? Com es connecten aquestes zones amb altres territoris, cossos i ecosistemes? Quines formes de vida hi persisteixen o hi proliferen, malgrat tot? Qüestions com aquestes ens ajuden a analitzar i posar el focus en aquests espais urbans transformats, concebent-los no només com a ruïnes sinó com a llocs on poden emergir —i emergeixen— noves formes de vida i de relació inesperades, espontànies, i híbrides, com a pràctiques de resistència.

MARAM-NAMEH OF RIVER BESÒS

I became particularly interested in the Farsi word *ham* through encountering the word *hamestani*, used in wetlands restoration practices in Northern Iran where I came across it for the first time. It points to a shared temporality — not necessarily doing things at the same time, nor simply at the "right" time, but attuning to one another within collective environmental practice. It involves improvisation, coincidence, failure, noticing. A collective rhythm which has overlaid temporalities in the direction of achieving shared values. Since in Farsi there is no single unified word that directly corresponds to the English concept of "community," and instead many situation-based terms are used for the word community depending on context, I recently discovered that this particular word actually exists historically as a noun meaning community in a more general sense.

Image credit: Made from an instagram post
"Lar to Shiraz route, August 2025" @b_salmanpour

The word *Maram* is difficult to translate. A few days ago, while writing these lines, I came across something on social media that, in a simple way, illustrated it. Someone had thrown a pomegranate into a passing car — a spontaneous gesture. The person who received it later posted that even though they might never meet again, the kindness of that moment has been sustaining them in recent days.

The word *Nameh* literally means letter. But it can also mean a written document — a text addressed to someone. So *Maram-Nameh* could be understood as a "letter of ethical orientation," or a collectively structured text that articulates how *maram* unfolds within a group.

What might the *Maram-Nameh* of Khamoosh — as an archive making ecology and community — look like?

What might the *Maram-Nameh* of River Besòs — as an environmental, social and political ecology — look like?

Khamoosh is a participatory transdisciplinary artistic research community that mediates conservation and restoration by exploring the sonic heritage of Iran through recorded sounds of everyday life; sounds less heard or even silenced. This process-based project aims to build an interactive archive of sounds and to exchange, resurrect, and decolonise these sounds using artistic methods.

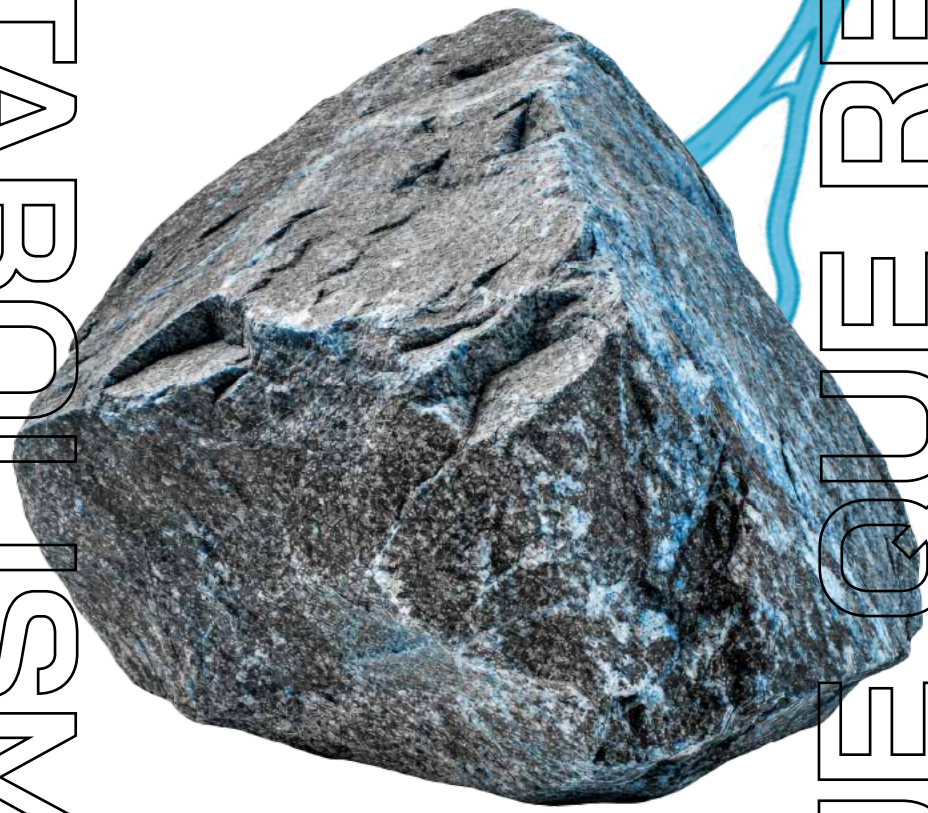
Our methodology is guided by an ongoing process of learning by doing, community-based participation, collective artistic practice, and research as a network.

Please scan the QR code to listen more on *Maram-Nameh*
(English presentation with Farsi, Catalan and Spanish subtitles available).

You can use this blank paper to write your word for the *Maram-Nameh*. You can hand it back to me or keep it as a keepsake.

Natalia Carminati — *Metabolismo de un paisaje que regurgita*

METABOLISMO DE UN PAISAJE QUE REGURGITA

"EL RUMIANTE DEVORA LO QUE AFECTA A SU CUERPO EN SU POTENCIA VITAL."

"CONOCER ES COMER Y MASTICAR."

rumiar contrarreloj

Escrituras rumiantes,
Lucrecia Massón, 2026

rituales
para un
metabolismo
colectivo

N. Carminati

I

respirar
soplar
metabolizar
respirar
soplar
metabolizar
respirar
soplar
metabolizar

II

tocar
salivar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
tragar

III

regurgitar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
masticar
tragar

IV

filtrar
digerir
exprimir
metabolizar
devolver

V

tocar
metabolizar
escuchar
metabolizar
devolver

conjunto de acciones

que tienen lugar en
el cuerpo

HAUNTOLOGIALGORÍTMICA II

"SONIDOS DE RESISTENCIA: MEMORIAS ESPECTRALES DEL RÍO BESOS"

La Hauntología y los algoritmos tienen un velo espectral del cual queremos dotarnos para poder articular una mirada sobre el presente que nos circunda, alimentado por la memoria de pasados que también son posibles futuros.

Hace unos años que nacimos como **Espectros de lo Urbano**, con la idea de poder sentipensar colectivamente con otres y articular herramientas de imaginación política. Repensar incluso las propuestas críticas a la urbanidad, al territorio y su despojo sistemático, que siguen inmersas en la epistemología occidental binaria.

Sumándonos a la lectura que Neil Brenner da sobre la "explosión de lo urbano"[1] desde la cual el capitalismo global ha convertido a todo el planeta en una sola maquinaria urbana unificada, pensar en cómo la propia lógica del capital ha nombrado determinados territorios como *"zonas sacrificio"*[2]. Y no en el sentido que etimológicamente tiene está palabra: la renuncia de algo valioso por un bien mayor, sino el sacrificio de un amplio bien común por la creación de valor para unos pocos.

[1] Brenner, Neil. La Explosión urbana. ARQ ediciones. Santiago de Chile, 2016

[2] A partir de los años 70 aparece de la mano de los daños producidos por pruebas nucleares y la producción de materiales de guerra en la escala nuclear de la Guerra Fría el concepto de *"Zona de Sacrificio"*. La Academia Nacional de Ciencias y la Academia Nacional de Ingeniería de los Estados Unidos en un informe de 1973 establece los parámetros para identificar que es una zona de sacrificio.

Los territorios se transforman en “paisajes operacionales” que son puestos a funcionar para las ciudades (capital) a costa de la transformación radical de todo lo que existe. Ya Marx en *El Capital* nos hablaba sobre la Fractura Metabólica. Con un ejemplo muy doméstico de la actividad agraria del s.XIX en europa, daba cuenta de esa separación orgánica, epistemológica y cosmológica que la humanidad se ha empeñado en construir respecto al resto de las existencias. Esa fractura es intrínseca al capitalismo y las llamadas zonas de sacrificio son una de sus expresiones más claras.

Pero la materia tiene memoria, y esa memoria no desaparece. Se transforma, se dispersa y difumina creando sentidos espectrales que nos hablan y nos interrogan. Estas memorias necesitan ser escuchadas¡¡ Hoy más que nunca necesitamos la escucha ¡

LA HAUNTOLOGÍA Y EL ALGORITMO

En ese proceso, al poco nacer del colectivo nos encontramos con la idea de hauntología que Mark Fisher recupera en su hermoso libro *Los fantasmas de mi vida*. Esta idea fue articulada por Jacques Derrida en *Espectros de Marx*, libro que inspiró nuestro nombre, venía siendo un espiral bello de bases por donde pensar potencia política.

Fisher la sitúa en ese “anhelo de un futuro que nunca llegó”. Nosotres la pensamos como la necesidad de arroparnos de capas fantasmagóricas y espectrales dejadas por nuestros pasados que nos abrazan en el presente. No desde el vínculo nostálgico o melancólico, sino como potencia de procesos,

existencia, ideas, sueños, luchas, vidas. Posibilidades que alimentan la potencia transformadora en lo contemporáneo.

La idea misma de futuro, hoy sentida como imposibilidad, nos hace abrazar la hauntología como una “negativa a renunciar al deseo de futuro”, incluso si ese futuro es inexistente.

Las plataformas digitales actuales nos empujan al olvido. No de “nuestros contenidos”, alter ego formateado y filtrado de nuestras relaciones sociales, sino de nuestra capacidad de entender los territorios digitales en los cuales nos movemos. Habitamos la tecnología al mismo tiempo que habitamos lo urbano. En el ciberespacio, los algoritmos deciden de manera creciente lo que se recuerda, lo que importa y lo que se abandona, mientras consumen grandes cuantidades de agua y energía. Ese espacio tiene también capas fantasmagóricas y espectrales dejadas por nuestros pasados digitales colectivos, como un territorio más.

Pero cuáles serían aquellos sonidos hauntológicos que abrazan un territorio? Cuáles serían esos sonidos que constituyen nuestra memoria compartida y relacional con el territorio? ¿Cuáles son los que alzan la voz de esa existencia mutua? ¿Cómo son esos sonidos de los espectros del flujo?

Esta propuesta busca cruzar capas de memoria que los sonidos entrelazan. La máquina, los cuerpos, el agua, los suelos, materia viva y materia inerte. Pasajes, caminos y rutas, piedra, vidas, corrientes internas, externas, superficies. Voces y atmósferas hacen parte de esa memoria sensible que nos constituye como seres y como comunidades.

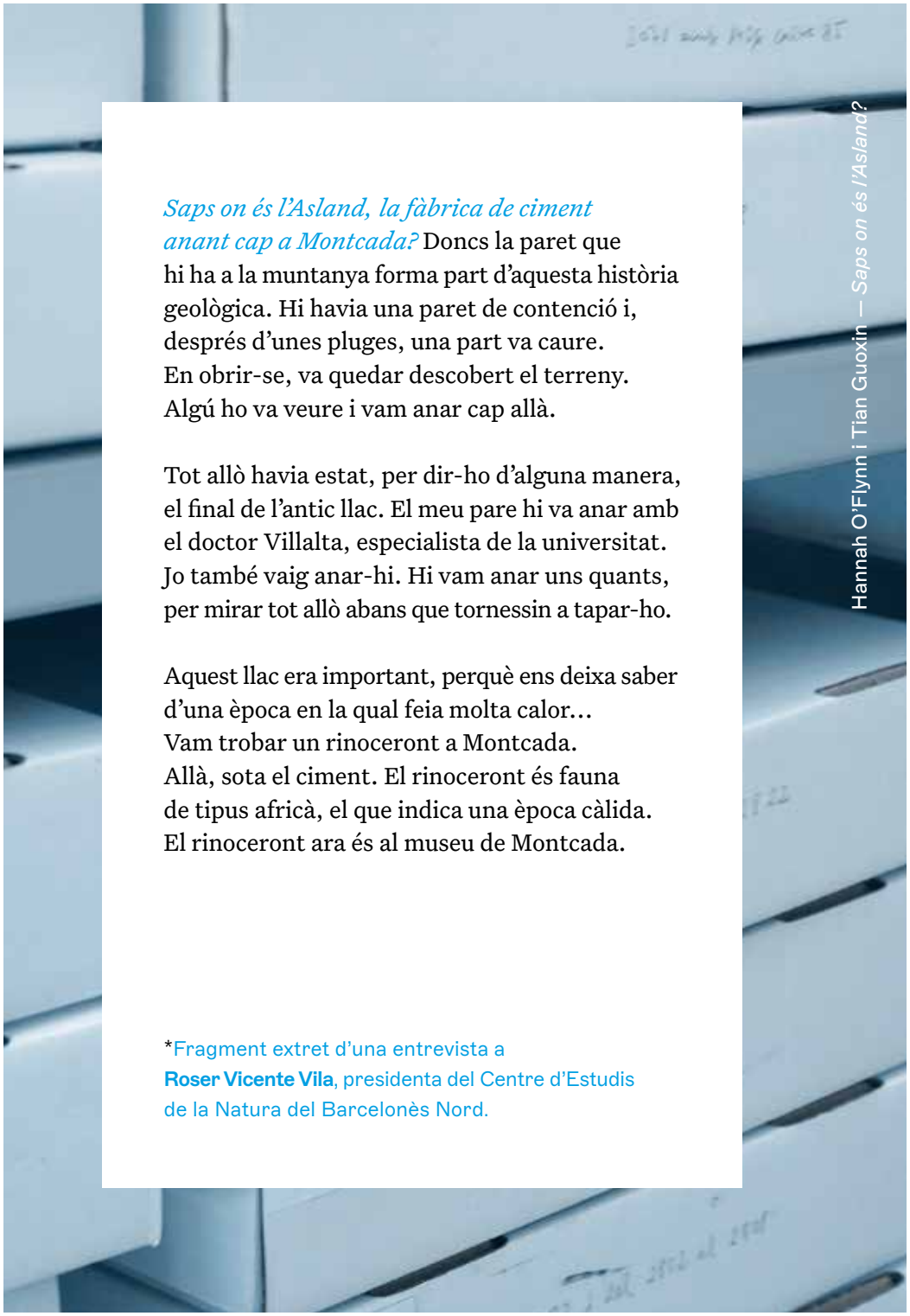
Cada pieza que constituye el territorio, sus memorias, su presente, está constituida por sonidos, algunos imponentes, sobrecogedores, otros casi imperceptibles en este espacio de saturación visual, material y mediática de nuestras existencias. Esa saturación contemporánea que la urbanidad aturde y borra, hace imposible la escucha, y borra las huellas de lo existente, de lo presente en un mar de sentidos. Necesitamos escuchar para fortalecer raíces y redes, como los Trichodermas, hongos aliados de las raíces que crecen con más rapidez cuando escuchan sonidos.

Adjunto a la publicación: **el mapa "Espejismos del Capital"**, que recoge la información base para la obra sonora compartida durante el itinerario in situ.

Hannah O'Flynn i Tian Guoxin — *Saps on és l'Asland?*

CARCHARIAS APR
ECHINORHINUS
CENTRISCUS
SCILLIUM
CHILOSCYLLIUM
CENTROPHORUS
SQUALUS
ACANTHIAS
CENTROPHORUS
SQUAMOSUS
DALATIAS
LICHA
ETMOPTERUS
SPINAX
ISISTIUS
BRASILIENSIS
ISISTIUS
PLUTODUS
CENTROSCYMNUS
OWSTONI
CENTROSCYMNUS
CRYPTACANTHUS
SQUALUS
MEGALOPS
SQUALUS
MITSUKURII
SQUALUS
BLAINVILLEI
SQUALUS
ACUTIPINNIS
SQUALUS
CUBENSIS
SQUALUS
MEGALOPS
SQUALUS
MITSUKURII
SQUALUS
BLAINVILLEI
SQUALUS
ACUTIPINNIS
SQUALUS
CUBENSIS
DALATIAS
LICHA
ETMOPTERUS
SPINAX
ISISTIUS
BRASILIENSIS
ISISTIUS
PLUTODUS
CENTROSCYMNUS
OWSTONI
CENTROSCYMNUS
CRYPTACANTHUS
SQUALUS
MEGALOPS
SQUALUS
MITSUKURII
SQUALUS
BLAINVILLEI
SQUALUS
ACUTIPINNIS
SQUALUS
CUBENSIS
CENTROPHORUS
SQUAMOSU

Hannah O'Flynn i Tian Guoxin — *Saps on és l'Asland?*

Saps on és l'Asland, la fàbrica de ciment anant cap a Montcada? Doncs la paret que hi ha a la muntanya forma part d'aquesta història geològica. Hi havia una paret de contenció i, després d'unes pluges, una part va caure. En obrir-se, va quedar descobert el terreny. Algú ho va veure i vam anar cap allà.

Tot allò havia estat, per dir-ho d'alguna manera, el final de l'antic llac. El meu pare hi va anar amb el doctor Villalta, especialista de la universitat. Jo també vaig anar-hi. Hi vam anar uns quants, per mirar tot allò abans que tornessin a tapar-ho.

Aquest llac era important, perquè ens deixa saber d'una època en la qual feia molta calor... Vam trobar un rinoceront a Montcada. Allà, sota el ciment. El rinoceront és fauna de tipus africà, el que indica una època càlida. El rinoceront ara és al museu de Montcada.

*Fragment extret d'una entrevista a **Roser Vicente Vila**, presidenta del Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord.

TRADUCCIÓ DELS TEXTOS

CASTELLÀ, CATALÀ
I ANGLÈS

¿BESOS, ZONA POST-SACRIFICIO?

El paseo performativo incluye una serie de activaciones de la mano de cuatro propuestas artísticas invitadas por **Idensitat**, dentro del proyecto europeo **SIT PLU –Situated Creative Practices for the Pluriverse–**, que aborda retos socioecológicos mediante la investigación interdisciplinaria y las intervenciones artísticas en contextos específicos.

Idensitat ha propuesto para **SIT PLU** trabajar el concepto de *"zona de sacrificio"* a través de dos residencias artísticas y dos programas públicos, desarrollados entre 2026 y 2027.

Zona de sacrificio es un concepto que se ha construido en múltiples fases. Originado en la gestión de las tierras y el ganado en países anglosajones, que por sobreexplotación sufrían daños ecológicos; de manera estratégica, se sacrificaba una parte para proteger a otra mucho mayor. Posteriormente la administración norteamericana lo utilizó para bautizar zonas gravemente contaminadas por la minería de carbón, de uranio, de las refinerías o las pruebas nucleares. Pronto este concepto se fue desplazando hasta convertirse en una categoría estructural del extractivismo en todo el mundo, y sobre todo en el Sur Global, donde hoy se concentran gran parte de las zonas de sacrificio planetarias. Concepto propio de un lenguaje burocrático que asume, sin tapujos, que existían territorios —y vidas que en ellos habitaban— que podían ser sacrificados en nombre del crecimiento y del progreso económico.

A finales de los años setenta y ochenta el término se transforma y se amplia a través de su apropiación por movimientos sociales, indígenas y de justicia ambiental, en referencia al tratamiento extractivista de la tierra en nombre del "desarrollo". Desde los años noventa, zona de sacrificio se convierte así en una formulación central de la ecología política convirtiéndose en las siguientes décadas en una potente herramienta crítica para denunciar la injusticia ambiental y la distribución desigual de los daños ecológicos y sociales[1].

Hoy día, el concepto no sólo denomina la contaminación de un territorio concreto, sino la lógica misma que reparte de forma desigual los beneficios y los costes del desarrollo en todo el mundo. El capitalismo sienta parte de sus bases en la alienación de las personas y las cosas, convertidas en "recursos" acumulables y desplazables de sus mundos hacia otros, obviando la interrelación y

[1] Para más información sobre este concepto ver: Juskus, R. (2023). *Sacrifice Zones. En Genealogy and Analysis of en Environmental Justice Concept.* Environmental Humanities, 15 (1):3–24. https://doi.org/10.1215/22011919-10216129

la interdependencia de todo lo que convive en un mismo territorio. Un extractivismo de "recursos" finitos que pone de manifiesto las relaciones de poder tanto a escala local como global, entre territorios y personas, y que son resultado de decisiones estructurales: políticas urbanas, beneficio económico, dinámicas de movilidad y desigualdades ambientales que configuran el paisaje y las formas de vida posibles. Una zona de sacrificio contiene en sí misma un significado polisémico, ya que puede referirse tanto a la denuncia de la victimización, como a la reivindicación de la vida y el territorio.

En las áreas urbanas de la Barcelona metropolitana, esta lógica toma una forma propia: espacios que ya no desempeñan la función para la que fueron pensados pero que tampoco desaparecen del todo. Territorios que transformados, o en vías de transformación, todavía retienen en su memoria los sacrificios vividos.

Anteriormente, desde Idensitat trabajamos el concepto *«espacios zombi»*, referido no únicamente a aquellos espacios abandonados o degradados, sino a aquellas configuraciones urbanas que se mantienen vivas, pero que funcionan de forma desencajada respecto a los proyectos, expectativas o relatos que los habían preconfigurado. El *«espacio zombi»* era y es, al mismo tiempo, una herramienta conceptual para identificar aquellos lugares en los que se hacen visibles las tensiones entre planificación, especulación, memoria, vida cotidiana, interrelaciones y capacidad de autoorganización social. Todo esto resuena a las *«zonas de sacrificio»*, entendidas éstas como lugares en los que se concentran daños ambientales y sociales desproporcionados, y son el resultado de decisiones políticas, económicas y sociales, que se han producido sin el consentimiento de las personas que los habitan. La principal diferencia es que los *«espacios zombi»* describen una condición temporal, inconclusa y liminal, situada en un estado de transición entre persistencia y desaparición; mientras que las *«zonas de sacrificio»* hacen hincapié en las relaciones de poder que producen la injusticia ambiental, pero también en la posibilidad de resignificar y transformar los territorios afectados.

Consideramos que actualmente el río Besòs es un organismo vivo, un ecosistema restaurado, que conserva la memoria de un pasado no demasiado lejano que claramente podemos identificar como zona de sacrificio. *¿Es el Besòs una zona post-sacrificio?*

EL CURSO DEL RÍO BESÒS

La proliferación de industrias a lo largo del curso del río Besòs, la edificación desmedida de barrios en torno a su cauce, el vertido no regulado de afluentes sin tratar, y la falta de infraestructuras de saneamiento fueron las principales causas de la contaminación del río, que alcanzó altos niveles de materia en las décadas de los 70 y 80. Estas condiciones hicieron que el río y su entorno se convirtieran en periféricos, invisibles, aislados, desatendidos y desconectados del ideal de ciudad.

Un proceso de regeneración y reactivación, impulsado por la presión ciudadana y ejecutado a través de un plan institucional, logró revertir la degradación del río, recuperándose como zona verde, espacio de valor medioambiental sostenible para la ciudad y lugar de una renovada actividad comunitaria y de interacción social con la naturaleza. La degradación y renovación no constituyen fases completamente separadas, sino procesos que a menudo conviven. Una coexistencia en la que emergen nuevas formas de habitar el territorio y donde se hacen visibles las tensiones entre los paisajes postindustriales, las prácticas de reparación ecológica, y las aspiraciones de justicia ambiental.

En este contexto, consideramos que la práctica artística puede pensar y cuestionar la transición de espacios como éste, cristalizando y provocando la aparición de un espacio intermedio, abriendo un espacio que en muchos casos es efímero e incluso momentáneo, pero que puede propiciar el cuestionar, modificar o flexibilizar estructuras rígidas.

El río Besòs puede interpretarse como una antigua zona de sacrificio del contexto metropolitano, pero en la historia reciente se muestra como el fruto de un proceso de transición hacia una restauración ecológica y la creación de un nuevo espacio público que estimula a la apropiación tanto por parte de múltiples especies como de la ciudadanía. Un proceso todavía no finalizado, sometido a la fragilidad derivada del crecimiento urbano, la presión especulativa y la herencia de un territorio marcado por la desigualdad y marginación social.

¿Qué significa, pues, habitar hoy una zona post- sacrificio? ¿Qué procesos permanecen invisibles, y para quién? ¿Cómo se conectan estas zonas con otros territorios, cuerpos y ecosistemas? ¿Qué formas de vida persisten proliferan en él? Cuestiones como éstas nos ayudan a analizar y poner el foco en estos espacios urbanos transformados, conociéndolos no sólo como ruinas sino como lugares donde pueden emerger -y emergen- nuevas formas de vida y de relación inesperadas, espontáneas, e híbridas, como prácticas de resistencia.

MARAM-NAMEH DEL RÍO BESÒS

Empecé a interesarme especialmente por la palabra farsi *ham* al encontrarme con el término *hamestani*, utilizado en las prácticas de restauración de humedales del norte de Irán, donde lo descubrí por primera vez. Este término alude a una temporalidad compartida: no se trata necesariamente de hacer las cosas al mismo tiempo, ni simplemente en el momento «adecuado», sino de sintonizar unos con otros en el marco de una práctica medioambiental colectiva. Implica improvisación, coincidencia, fracaso, y atención a los detalles. Un ritmo colectivo que superpone temporalidades con el objetivo de alcanzar valores compartidos. Dado que en farsi no existe una única palabra unificada que se corresponda directamente con el concepto de «comunidad», y que, en su lugar, se utilizan muchos términos situacionales para referirse a la comunidad dependiendo del contexto, recientemente descubrí que esta palabra en concreto existe históricamente como sustantivo que significa «comunidad» en un sentido más general.

Imagen tomada de una publicación de Instagram **“Lar to Shiraz route, agosto 2025” @b_salmanpour**

Puedes utilizar este papel en blanco para escribir tu palabra para el *Maram-Nameh*. Durante el paseo puedes entregármelo o llevártelo.

La palabra Maram es difícil de traducir. Hace unos días, mientras escribía estas líneas, me topé con algo en las redes sociales que, de forma sencilla, la ilustraba. Alguien daba una granada al conductor de un coche que pasaba por allí, un gesto espontáneo. La persona que la recibió publicó más tarde que, aunque quizá nunca volvieran a verse, la amabilidad de aquel momento le había servido de apoyo en los últimos días.

La palabra Nameh significa literalmente «carta». Pero también puede referirse a un documento escrito, un texto dirigido a alguien. Por lo tanto, Maram-Nameh podría entenderse como una «carta de orientación ética», o como un texto elaborado colectivamente que describe cómo se desarrolla el maram dentro de un grupo.

Escaneja el codi QR per escoltar més sobre *Maram-Nameh* (presentació en anglès amb subtítols disponibles a farsi, català i espanyol).

¿Cómo podría ser el *Maram-Nameh* de Khamoosh —como archivo que fomenta la ecología y la comunidad—?

¿Cómo podría ser el *Maram-Nameh* del río Besòs —como ecología medioambiental, social y política—?

Khamoosh es una comunidad de investigación artística transdisciplinar y participativa que aborda la conservación y la restauración mediante la exploración de la tradición sonora de Irán a través de grabaciones de sonidos de la vida cotidiana; sonidos que apenas se escuchan, o que incluso han sido silenciados. Este proyecto, basado en procesos, tiene como objetivo crear un archivo interactivo de sonidos e intercambiar, resucitar y descolonizar estos sonidos mediante métodos artísticos. **Nuestra metodología se rige por un proceso continuo de aprendizaje práctico, la participación comunitaria, la práctica artística colectiva, y la investigación en red.**

¿Sabes dónde está Asland, la fábrica de cemento yendo hacia Moncada?
La pared que hay en la montaña forma parte de esta historia geológica. Había una pared de contención y, tras unas lluvias, una parte se cayó. Al abrirse, quedó descubierto el terreno. Alguien lo vio y fuimos hacia allí.

Todo aquello había sido, por así decirlo, el final del antiguo lago. Mi padre fue con el doctor Villalta, especialista de la universidad. Yo también fui. Fuimos unos cuantos, para mirar todo antes de que volvieran a taparlo. Este lago era importante, porque nos deja saber de una época en la que hacía mucho calor… Encontramos un rinoceronte en Moncada.

Allí, debajo del cemento. El rinoceronte es fauna de tipo africano, lo que indica una época cálida. El rinoceronte está ahora en el museo de Montcada.

* Fragmento extraído de una entrevista a **Roser Vicente Vila**, presidenta del Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord.

PÁGINA 1:
METABOLISME D'UN PAISATGE QUE REGURGITA

PÁGINA 2:
"CONÈIXER ÉS MENJAR I MASTEGAR"

"EL RUMIANT DEVORA ALLÒ QUE AFECTA EL SEU COS EN LA SEVA POTÈNCIA VITAL."

Escrituras Rumiantes, Lucrecia Massón, 2026

PÁGINA 3:
rumiar a contrarellotge

PÁGINA 4:
rituals per a un metabolisme col·lectiu
N. Carminati

I
respirar
bufar
metabolitzar
respirar
bufar
metabolitzar
respirar
bufar
metabolitzar

II
tocar
salivar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
empassar

III
regurgitar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar

mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
mastegar
empassar

IV
filtrar
digerir
exprimir
metabolitzar
tornar

V
tocar
metabolitzar
escoltar
metabolitzar
tornar

conjunt d'accions que tenen lloc al cos

MARAM-NAMEH DEL RIU BESÒS

Vaig començar a interessar-me especialment per la paraula farsi *ham* en trobar-me amb el terme *hamestani*, utilitzat en les pràctiques de restauració d'aiguamolls del nord de l'Iran, on el vaig descobrir per primera vegada. Aquest terme fa referència a una temporalitat compartida: no es tracta necessàriament de fer les coses alhora, ni simplement en el moment «adequat», sinó de sintonitzar els uns amb els altres en el marc d'una pràctica mediambiental col·lectiva. Implica improvisació, coincidència, fracàs i atenció als detalls. Un ritme col·lectiu que superposa temporalitats amb l'objectiu d'assolir valors compartits. Atès que a farsi no hi ha una única paraula unificada que es correspongui directament amb el concepte de «comunitat», i que, en el seu lloc, s'utilitzen molts termes situacionals per referir-se a la comunitat depenent del context, recentment vaig descobrir que aquesta paraula en concret existeix històricament com a substantiu que significa «comunitat» en un sentit més general.

Imatge presa d'una publicació d'Instagram **"Lar to Shiraz route, agost 2025" @b_salmanpour**

Pots utilitzar aquest paper en blanc per escriure la teva paraula per al *Maram-Nameh*. Durant el passeig pots entregar-me'l o endur-te'l.

La paraula *Maram* és difícil de traduir. Fa uns dies, mentre escrivia aquestes línies, em vaig topar amb alguna cosa a les xarxes socials que, de manera senzilla, la il·lustrava. Algú donava una magrana al conductor d'un cotxe que hi passava, un gest espontani. La persona que la va rebre va publicar més tard que, encara que potser mai no es tornarien a veure, l'amabilitat d'aquell moment li havia servit de suport els últims dies.

Escaneja el codi QR per escoltar més sobre *Maram-Nameh* (presentació en anglès amb subtítols disponibles a farsi, català i espanyol).

La paraula *Nameh* significa literalment «carta». Però també es pot referir a un document escrit, un text adreçat a algú. Per tant, *Maram-Nameh* podria entendre's com una «carta d'orientació ètica», o com un text elaborat col·lectivament que descriu com es desenvolupa el *maram* dins un grup.

Com podria ser el *Maram-Nameh* de Khamoosh — com a arxiu que fomenta l'ecologia i la comunitat—?

Com podria ser el *Maram-Nameh* del riu Besòs — com a ecologia mediambiental, social i política—?

Khamoosh és una comunitat de recerca artística transdisciplinària i participativa que aborda la conservació i la restauració amb l'exploració de la tradició sonora de l'Iran mitjançant enregistraments de sons de la vida quotidiana; sons que a penes se senten, o que fins i tot han estat silenciats. Aquest projecte, basat en processos, té com a objectiu crear un fitxer interactiu de sons i intercanviar, ressuscitar i descolonitzar aquests sons fent ús de mètodes artístics. **La nostra metodologia es regeix per un procés continu d'aprenentatge pràctic, la participació comunitària, la pràctica artística col·lectiva i la investigació en xarxa.**

HAUNTOLOGIALGORÍTMICA II

"SONS DE RESISTÈNCIA: MEMÒRIES ESPECTRALS DEL RIU BESÒS"

La Hauntologia i els algoritmes tenen un vel espectral del qual volem dotar-nos per poder articular una mirada sobre el present que ens envolta, alimentat per la memòria de passats que també són possibles futurs.

Fa uns anys que vam néixer com a **Espectros de lo Urbano** amb la idea de poder sentipensar col·lectivament amb altres i articular eines d'imaginació política, i per a repensar fins i tot les propostes crítiques a l'urbà, al territori, i a la seva despulla sistemàtica, que continuen immerses en l'epistemologia occidental binària.

Ens sumem a la lectura que Neil Brenner dona sobre "l'explosió de l'urbà"[1], des de la qual, el capitalisme global ha convertit tot el planeta en una sola maquinària urbana unificada, pensant en com la mateixa lògica del capital ha nomenat determinats territoris com a *"zones sacrifici"*[2], no en el sentit que té etimològicament aquesta paraula, renúncia d'una cosa valuosa per un bé més gran, sinó com el sacrifici d'un ampli bé comú per la creació de valor per a uns quants.

[1] Brenner, Neil. L'explosió urbana. ARQ edicions. Santiago de Xile, 2016

[2] A partir dels anys 70 apareix de la mà dels danys produïts per proves nuclears i la producció de materials de guerra a l'escala nuclear de la Guerra Freda el concepte de "Zona de Sacrifici". L'Acadèmia Nacional de Ciències i l'Acadèmia Nacional d'Enginyeria dels Estats Units en un informe del 1973 estableix els paràmetres per identificar que és una *zona de sacrifici.*

Els territoris es transformen en "paisatges operacionals" que són posats a funcionar per a les ciutats (capital) a costa de la transformació radical de tot allò que existeix. A *El Capital* Marx ja ens parlava sobre la "fractura metabòlica". Amb un exemple molt domèstic de l'activitat agrària del s.XIX a Europa, descrivia aquesta separació orgànica, epistemològica, i cosmològica que la humanitat s'ha obstinat a construir respecte a la resta de les existències. Aquesta fractura és intrínseca al capitalisme i les anomenades zones de sacrifici són una de les seves expressions més clares.

Però la matèria té memòria, i aquesta memòria no desapareix, es transforma, es dispersa i es difumina creant sentits espectrals que ens parlen i ens interroguen. Aquestes memòries necessiten ser escoltades! Avui més que mai necessitem l'escolta!

L'HAUNTOLOGIA I L'ALGORITME

En aquest procés, poc després de néixer el col·lectiu, ens trobem amb la idea d'hauntologia que Mark Fisher recupera al seu bell llibre *Els fantasmes de la meva vida*. Aquesta idea, articulada per Jacques Derrida a *Espectres de Marx*, llibre que va inspirar el nostre nom, ens oferia les bases des d'on pensar la potència política.

Fisher la situa en aquest "anhel d'un futur que mai no va arribar". Nosaltres la pensem com la necessitat de fer-nos costat de capes fantasmagòriques i espectrals deixades pels nostres passats que ens abracen en el present, no des del vincle nostàlgic o malenconiós, sinó des de la força de processos, existència, idees, somnis, lluites, vides; possibilitats que alimenten la potència transformadora en el que ès contemporani.

La idea mateixa de futur, avui sentida com a impossibilitat, ens fa abraçar l'hauntologia com una "negativa a renunciar al desig de futur", fins i tot si aquest futur és inexistent.

Les plataformes digitals actuals ens empenyen a l'oblit. No dels nostres continguts, alter ego formatat i filtrat de les nostres relacions socials, sinó de la nostra capacitat d'entendre els territoris digitals en els quals ens movem. Habitem la tecnologia al mateix temps que habitem l'urbà. Al ciberespai, els algoritmes decideixen de manera creixent allò que es recorda, allò que importa, i allò que s'abandona, mentre consumeixen grans quantitats d'aigua i energia. Aquest espai també té capes fantasmagòriques i espectrals deixades pels nostres passats digitals col·lectius, com un territori més.

Quins serien aquells sons hauntològics que abracen un territori? Quins serien aquests sons que constitueixen la nostra memòria compartida i relacional amb el territori? Quins són els qui alcen la veu d'aquesta mútua existència? Com són aquests sons dels espectres del flux?

Aquesta proposta busca creuar capes de memòria que els sons entrellacen. La màquina, els cossos, l'aigua, els sòls, matèria viva i matèria inert. Passatges, camins i rutes, pedra, vides, corrents interns, externs, superfícies. Veus i atmosferes formen part d'aquesta memòria sensible que ens constitueix com a éssers i com a comunitats.

Cada peça que constitueix el territori, les seves memòries, el seu present, està constituïda per sons, alguns imponents, esglaiadors, altres gairebé imperceptibles en aquest espai de saturació visual, material i mediàtica de les nostres existències. Aquesta saturació contemporània de l'urbà fa impossible l'escolta, atordeix i esborra les empremtes del que existeix, del present en un mar de sentits. Necessitem escoltar per enfortir arrels i xarxes, com els Trichodermes, fongs aliats d' arrels que creixen amb més rapidesa quan senten sons.

Adjunt a la publicació: **el mapa "Espejismos del Capital"**, que recull la informació base per l'obra sonora compartida durant l'itinerari in situ.

BESÒS, POST-SACRIFICE ZONE?

This walk includes four artistic activities invited by **Idensitat**, within the European project **SIT PLU – Situated Creative Practices for the Pluriverse –**, which addresses socio-ecological challenges through interdisciplinary research and artistic interventions in specific contexts.

For **SIT PLU**, **Idensitat** proposed the concept of a *"sacrifice zone"* as a framework to develop, between 2026 and 2027, two artistic residencies and two public programmes.

Sacrifice zone is a concept which has been built in multiple phases. Originally the term applied to the management of lands and herds in English-speaking contexts, which due to overexploitation, suffered ecological damage; strategically, one zone was sacrificed to protect another much larger area. Later the North American government used it to name areas severely contaminated by coal mining, uranium, refineries, and nuclear testing. However, this notion soon shifted to become a structural category of extractivism around the world, and especially in the Global South, in which today a large part of the planetary *sacrifice zones* are concentrated; a bureaucratic language that assumed, without any pretense, that there were territories – and the lives of those who inhabited them - -that could be sacrificed in the name of progress and economic growth.

In the late seventies and eighties the term was transformed and enhanced through its appropriation by social, indigenous, and environmental justice movements, in reference to the extractivist treatment of the land in the name of "development". Since the nineties, the sacrifice zone has become a central formulation of political ecology, becoming in the following decades a powerful critical tool for denouncing environmental injustice, and the unequal distribution of ecological and social damage[1].

Today the concept not only refers to the pollution of a specific territory, but also to the logic itself that unequally distributes the benefits and costs of development throughout the world. Capitalism is based partly upon the alienation of people and things, converted into "resources" which can be accumulated and moved from their worlds to others, ignoring the interrelationship and interdependence of everything that coexists in the same territory.

[1] For more information on this concept see: Juskus, R. (2023). *Sacrifice Zones. A Genealogy and Analysis of an Environmental Justice Concept.* Environmental Humanities, 15 (1):3–24. https://doi.org/10.1215/22011919-10216129

This extractivism of finite resources highlights power relations on both local and global scales, between territories and peoples, resulting from structural decisions: urban policies, economic profit, dynamics of population movement, and environmental inequalities that shape the landscape and the ways of life that are possible there. A *sacrifice zone* contains within itself a variety of meanings, since it may speak up for the rights of victims, while also reasserting the rights to life and territory.

In the urban areas of metropolitan Barcelona, this logic takes on its own form, in spaces which no longer perform the function for which they were originally designed, but which never entirely disappear: areas which, transformed or in the process of transformation, still retain the memory of their sacrifices.

Previously, Idensitat explored the concept of *"zombie spaces"*, referring not only to abandoned or degraded spaces, but to those urban configurations which remain alive, but which function in a way that is disconnected from the projects, the expectations, or the stories for which they were preconfigured. The *zombie space* was, and remains, a conceptual tool for identifying both the capacity for social self-organisation, and those places in which tensions between planning, speculation, memory, daily life, and interrelations are visible. All these ideas resonate with the sacrifice zones, understood as places in which disproportionate environmental and social damage are concentrated, the result of political, economic, and social decisions, which have occurred without the consent of local residents. The main difference is that the zombie space describes a temporary, unfinished, and liminal condition, located in a state of transition between persistence and disappearance; while the sacrifice zone emphasises not only the power relations that produce environmental injustice, but also the possibility of re-signifying and transforming the affected territories.

We consider that the Besòs River is currently a living organism, a restored ecosystem which preserves the memory of a not too distant past which we can clearly identify as a *sacrifice zone*. *Is the Besòs a post-sacrifice zone?*

THE COURSE OF THE BESÒS RIVER

The proliferation of industries along the banks of the Besòs River, the unregulated discharge into the untreated waters of the tributaries, and the lack of sanitation infrastructure, were the main causes of the river's pollution, which reached high levels of organic matter, industrial pollutants, and toxic substances in the 1970s and 1980s. These conditions caused the river and its surroundings to become invisible, isolated, and neglected, disconnected from the community.

More recently, a process of regeneration and reactivation, driven by citizen pressure, and executed through an institutional plan, managed to reverse the degradation of the river, recovering it as a green zone, as a space of sustainable environmental value for the city, and as a place of renewed community activity and social interaction with nature. Degradation and renewal are not completely separate phases, but are processes that often coexist. It is through this unstable coexistence that new ways of inhabiting the land emerge, in which tensions between post-industrial landscapes, ecological remediation practices, and aspirations for environmental justice, become visible.

In this context, we believe that artistic practice may help to encourage analysis and interrogation of the process of transition of these spaces, processes which may crystallise and cause the appearance of an intermediate space, often ephemeral, but which may give rise to the questioning, the modification, or the flexibilisation of rigid structures.

The Besòs River can be interpreted as an old sacrificial zone in the metropolitan context, but in recent history it has become an example of a process of transition towards ecological restoration, and the creation of a new public space that encourages appropriation by both multiple species and citizens; a process that is not yet finished, subject to the fragility of urban growth, and the inheritance of a territory marked by inequality and social marginalisation.

What , then, does it mean to inhabit a post-sacrifice zone today? What processes remain invisible, and to whom? How do these zones connect with other landscapes, bodies, and ecosystems? What forms of life persist or proliferate there, despite everything? Questions such as these help us analyse and focus upon these transformed urban spaces, conceiving them not only as ruins but as places where new, unexpected, spontaneous, and hybrid forms of life and relationships may emerge—and do emerge—as practices of resistance.

English translation

PÁGINA 1:
METABOLISM OF A REGURGITATING LANDSCAPE

PÁGINA 2:
KNOWLEDGE IS EATING AND CHEWING

THE RUMINANT CONSUMES THAT WHICH AFFECTS ITS BODY'S VITAL FORCE

Escrituras Rumiantes
(Ruminant writings)
Lucrecia Massón, 2026

PÁGINA 3:
ruminating against the clock

PÁGINA 4:
rituals for
a collective metabolism
N. Carminati

I
breathe
breathe out
metabolise
breathe in
breathe out
metabolise
breathe in
breathe out
metabolise

II
touch
salivate
chew
chew
chew
chew
chew
chew
chew
chew
chew
chew
swallow

III
regurgitate
chew
chew
chew
chew
chew
chew
chew
chew
chew
swallow

IV
filter
digest
express
metabolise
through up

V
tough
metabolise
listen
metabolise
through up

a series
of actions
that take
place
in the body

HAUNTOLOGIALGORÍTMICA II

"SOUNDS OF RESISTANCE:
SPECTRAL MEMORIES OF THE BESÒS RIVER"

Hauntology and algorithms carry a spectral veil with which we wish to endow ourselves, in order to articulate a view of the present that surrounds us, fueled by the memory of pasts which are also possible futures.

A few years ago we became **Espectros de lo Urbano**, with the idea of collectively feeling and thinking with others, assembling tools of political imagination, and re-imagining critical propositions pertaining to the urban, the environment, their systematic stripping, which continue to be immersed in binary Western epistemology.

We agree with Neil Brenner's reading of "the explosion of the urban"[1], from which explosion global capitalism has turned the entire planet into a single unified urban machinery. Following the same capitalist logic, certain territories have been designated as *"sacrifice zones"*[2], not in the etymological sense of this word, renunciation of something valuable for a greater good, but as the sacrifice of a broad common good for the creation of value for a few.

[1] Brenner, Neil. The Urban Explosion. ARQ Editions. Santiago de Chile, 2016.

[2] From the 1970s onwards, the concept of a "Sacrifice Zone" emerged in response to the damage caused by nuclear tests and the production of war materials on a nuclear scale during the Cold War. The National Academy of Sciences and the National Academy of Engineering of the United States, in a 1973 report, established the parameters for identifying what constitutes a *sacrifice zone*.

These environments are transformed into "operational landscapes" which are put to work for cities (capital) at the cost of the radical transformation of everything that exists.

In *Das Capital*, Marx already spoke of the "metabolic fracture". With a very domestic example of 19th century agrarian activity in Europe, Marks described this organic, epistemological, and cosmological separation that humanity has insisted upon constructing with respect to other beings. This fracture is intrinsic to capitalism and the so-called sacrifice zones are among its clearest expressions.

But matter has memory, and this memory does not disappear. It transforms, disperses, and blurs, creating spectral senses that speak to us and question us. These memories need to be listened to! Today more than ever, we need to listen!

HAUNTOLOGY AND THE ALGORITHM

In this process, shortly after the collective was created, we encounter the idea of hauntology that Mark Fisher recovers in his beautiful book *Ghosts of my life*. This idea, articulated by Jacques Derrida in *Specters of Marx*, the book that inspired our name, offered us a basis on which to reflect upon political power.

Fisher places political power in this "longing for a future that never came". We think of it as the need to stand by the phantasmagorical and spectral layers left by our pasts that embrace us in the present, not derive from a nostalgic or melancholic link, but from the strength of processes, being, ideas, dreams, struggles, lives; possibilities that feed the transformative power of the contemporary.

The very idea of the future, today perceived as an impossibility, makes us embrace hauntology as a "refusal to give up the desire for the future", even if this future is non-existent.

Today's digital platforms push us towards oblivion; not of our content, the formatted and filtered alter ego of our social relationships, but of our capacity to understand the digital territories in which we move. We inhabit technology at the same time as we inhabit the urban. In cyberspace, algorithms increasingly decide what is remembered, what matters, and what is abandoned, while consuming large amounts of water and energy. This space also has phantasmagorical and spectral layers left by our collective digital pasts, like yet another territory.

What hauntological sounds would embrace an environment? What sounds would constitute our shared and relational memory with the environment? Who speaks up for this mutual existence? What do these flux specters sound like?

This proposal attempts to reveal layers of memory that sounds intertwine. The machine, bodies, water, soils, living matter and inert matter. Passages, paths and routes, stone, lives, internal and external currents, surfaces. Voices and atmospheres form part of this sensitive memory that constitutes us as beings and as communities.

Each fragment that constitutes the territory, its memories, its present, is made up of sounds, some imposing, some terrifying, others almost imperceptible in this space of visual, material, and media saturation of our lives. This contemporary saturation of the urban, which makes listening impossible, confuses and erases the traces of the existent, of the present in a sea of over-stimulation. We need to listen to strengthen roots and networks, like Trichoderma, fungi allied with roots that grow more quickly when they hear sounds.

Included in the publication: **the map "Espejismos del Capital"**, gathering together all the background information on the sound artwork shared during the on-site itinerary.

Do you know where Asland is—the cement factory on the way to Montcada? The wall on the mountain is part of this geological history. There used to be a retaining wall, and after a certain amount of rainfall, part of it collapsed. When it gave way, the ground beneath was exposed. Someone saw the collapsed wall, and we went there.

All of that area had been, you might say, the end of an ancient lake. My father went with Dr. Villalta, a specialist from the university. I went, too. A few of us went to take a look before they covered the ground over again. This lake was important because it told us about a time when it was very hot. We found a rhinoceros in Montcada—right there, under the concrete.

The rhinoceros is a type of African fauna, indicative of a warm period. The rhinoceros is now in the Montcada Museum.

*Fragment taken from an interview with **Roser Vicente Vila**, president of Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord.

Edició i coordinació de la publicació **Idensitat**

Textos i imatges **Idensitat** (**Irati Irulegi, Anna Vilamú, Ramon Parramon, Anna Recasens**), **Natalia Carminati**, **Espectros de lo urbano** (**Antoine Silvestre i Nancy Garín**), **pantea**, **Hannah O'Flynn** i **Tian Guoxin**.

Traduccions **Anna Recasens**

Disseny i maquetació de **Cristina Pastrana**, imprès en risografia a la imprempta de **La Escocesa** per **Marian Vélez**.

ISBN: **978-84-09-92884-2**

SIT-PLU és un projecte de cooperació a mitja escala d'Europa Creativa en que hi participen: LUCA School of Arts (BE), Floating University (DE), ZEMOS98 (ES), Idensitat (ES), Lungomare (IT), Baltan Laboratories (NL), EINA (ES), Universitat Politècnica de València (ES).

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Barcelona

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or EACEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

BARCELONA, 2026